

ERDÉSZETI LAPOK

a magyar erdészegylet

K Ö Z L Ö N Y E.

Negyedik évfolyam. VIII. füzet. Augustus 1865.

Közgazdasági eszmetöredékek az erdészet köréből *)

Irta Erdődi Adolf.

I.

Nemzetgazdaságunk és az erdő.

Az emberek gondjai, munkássága, erőlködései utolsó célja észszerűen egyedül a társadalom mivelődésének erkölcsi és anyagi jólétének folytonos fokozása lehet.

Ezen oly egyszerű igazság szem elől tévesztése azonban az emberi működés minden szakjában még is igen gyakori jelenség.

Természetünk hiúságában rejlik talán, miként magukat oly számosan a világ központjának; működésük tárgyát nem a közjólét eszközéül, de — mert nekik legfontosabbat, legbecsesebbet — az emberiség közvetlen céljául szeretik tekinteni.

Az eszköz és cél fogalmainak ez összezavarása néha csak egyeseket sujt vagy teszi embertársaik mosolyának tárgyául. Máskor

*) Fölolvastatott az orsz. magy. Gazdasági Egyesület kebelében f. é. Junius 5-én az erdészeti törvényjavaslat tárgyában tartott bizottmányi ülésen. Szerk.

igy egész nemzetek helyes haladását látjuk föltartóztatva; egész országok jólétét kisebb nagyobb mérvben veszélyeztetve.

Igy, ha a régiségbuvár az e szakban oly gyakori szenvedélyességgel elfelejtve, mikép gyűjtéseinek és buvárlatainak föladata, hogy az elhalt nemzedékek történetei homályos pontjainak földerítése által a jelenkort mult ezredek tapasztalásaival gazdagítsa, — a gyűjtést magát kezdi utolsó czélul tekinteni és mindennemű, gyakran egészen értéktelen limlon fölött az összes élő emberiségről megfeledeznek; az egyiptomi gulák mumiáinak kecses társaságában még viruló gyermekei közeledését is alkalmatlannak tekinti: ugy ez szomorú, — a hatás azonban az eltévedt egyéni állásának körén tul messzire csak igen ritka esetben terjed. —

De ha például valamely erdődus országban az erdészek, rengetegjeik fája miatt épen azok ellenségeivé válnak, kiknek arra szükségük van és kik nélkül erdőnek és erdésznek minden értéke és bece megszűnnék; ha a felfogás korlátoltsága, mely az erdőt *önálló czélul* és nem a közjólét egyik eszközéül tekinti, szakemberekről vagy tudósokról a hatalom kezelőire ragad s ott magát megfészkel: az igen is messzire ható káros következményekkel járhat.

És hogy erdészeink nagy része, ha tudja is, mindennemű fa-nemnek növesztését s okszerű használatát, az ember és erdő közötti sok egyéb vonatkozásról mit sem akar hallani; hogy közülök sokan a közgazdaságban elkülönített s annak öszhangzatos fejlődésével ellenkező álláspontot foglaltak és védenek, — azt tagadni nem lehet, de egyszersmind a beható viszonyok természetes kifolyásának kell tekinteni.

Nemzetgazdáink ugyan is az erdővel eddigelé aránylag igen keveset törődtek, és a mennyiben tették, nem nagy köszönet volt benne, miután az erdőgazdaság leglényegesebb kérdéseiről csak igen homályos tudomással bírtak.

Ezt azonban rosszaláskép fölhozni már csak azért sem akar-

hatjuk, mert még egyetlen hazai erdészt sem tudunk fölmutatni, ki e részt fölvilágosításokkal szolgálni sietett volna.

A külföld és nevezetesen Némethon erdészei részint önálló művekben, részint számos folyóiratban gyakran iparkodtak azon helyet kijelölni, mely az erdészetet a közgazdaságban megilleti s a külföld leghirnevesebb nemzetgazdái mint Roscher, Rau, Ricardo, Hermann, Thünen — az erdőgazdaság kérdéseinek mezején mégis számos — általuk is megoldatlan nehézségekbe ütköztek; — talán azért, mert a számos cikkben szerte széjjel szórt adatok legtöbbjei figyelmüket kikerülték, vagy — mert alapos szakismeretek hiányában a halomra gyült anyagból a valóban értékest öntudatosan kiválasztani képesek nem voltak.

Annyi bizonyos, hogy valamint a nemzetgazda az erdésztől, úgy mindedig — nevezetesen minálunk — az erdész sem igen sokat tanult a nemzetgazdától.

Szakom embereinek állása e kívül legnagyobbbrészt mai nap is oly korlátolt, miként a faanyag minden tekintet nélkül való szaporítását lehet működéseik *egyedüli* és *utolsó* céljául tekintenünk.

Ezen az erdőgazdaság születése korszakának megfelelő kezdetleges állapotnál fogva nem csoda, ha sokan még ma is azon hitben élnek, mikép az erdészet tudományának összege zárolt állapotok növeléséből áll; s így mindent, mi a legnagyobb faanyag természetét nehezíti, a nemzetre nézve föltétlenül károsnak s ennélfogva kárhözatosnak ítélnék.

Megbocsáthatónak, mert természetesnek tartjuk továbbá, hogy az, kinek kezdettől fogva föladata az erdőt mindennemű és örökös megtámadások, tulhajtott követelések ellen védeni oly emberek ellenében, kiknek az egész társadalom jólléte sem nagy ár, ha azon bármí csekély személyes előnyhez juthatnak — végül a reá bízott kincs érdekében örökös ellenkezésbe jutott azokkal is, kik annak használata jogositva voltak.

Folyvást megújuló tulzott igények utoljára a mérsékeltek iránt is eltompítják a fogékonyságot.

Az erdő természetes védőjének tehetlenül kellett gyakran néznie, hogy a mezőgazda marháját a legszebb surjányokba eregeti s ott a csemetéket lerágatja, mikép juhainak vagy ökreinek néha legfeljebb *egy napi* táplálékot szerezzen, melyet más helyütt is találhatt volna; és ha látá, hogy e miatt tetemes térségek fatermése egy egész századra hatólag csökkent vagy megsemmisült: úgy megfoghatónak tarthatjuk, hogy az végül is mindennemű marhát az összes erdőből kitiltani iparkodott; bár az ott bizonyos megszorítások mellett igen is elérhet.

Vagy ha az, kinek faizási jogosultsága hullfára, elszáradt apró galyazatra terjed, ennek fejében és gyakran *igen csekély előnyök mellett* erdőpusztítóvá lesz, a nélkül, hogy őt a törvények vagy azok alkalmazásának módja abban gátolnák; — valjon bámulatos-e, ha az erdész termései teljes használatát *ily áron* még úgy sem óhajtja létesülve látni, ha azt különben a közjólétre nézve fontosnak tartaná.

De ha nem is csodáljuk, hogy az erdész ily s eféle utakon odáig jutott, mikép a fa miatt többé nem látja az embert; az eszköz miatt megfélekedzik a célról: úgy ezt jónak tartani még nem vagyunk hajlandók; mert a mi fölfogásunk szerint *az erdők csak annyiban érdemelnek tekintetet, a mennyiben azok a társadalom céljai elérését biztosítják és előmozdítják.*

Ennél fogva pedig egy részt óhajtjuk, hogy erdeink a *közgazdaság általános fejlődésével arányosan* mind belterjesb kezelésben részesüljenek; másrészt meg a talaj használatának észszerű szabadságát kívánnók megállapítani.

Csak e kettős cél elérésével leszünk képesek a természettudományok vezérfénye mellett végül a lehető legkisebb téren lehető legnagyobb fatermelést eszközölhetni — és csak így fognak a földmívelés többi ágai — ennél fogva pedig a népesedés és az ipar is a fokozatos fejlődés természetes arányaiban gyarapodhatni; csak így fog a közjólét is lassanként mind erősebb gyökeret verhetni.

És hogy az ekkép történjék, mulhatlan szükséges az is, *mikép a jelenleg még sok részt ellenségkép szemközti álló mező- és erdőgazdaság — e két ikergyermek egymás karjaiba omoljon és az apró-szerű, de következményeiben szomoruan messzire ható viszálykodásról lemondva, a közjó elősegítésében egyesült erővel fáradozzanak.*

A kibékült testvérek első teendőjének tartom pedig annak lehető legszigorubb megvizsgálását, ha a működési tér erdő- és mezőgazda között helyesen van-e fölosztva, s hogy e szerint képesek vagyunk-e a talaj minden részét a viszonyokhoz mérten mindig a lehető legelőnyösebben használni; azok változását gazdasági intézkedéseinkkel elég gyorsan követni? — És ha nem — mily törvényhozási intézkedésekre volna szükség, hogy a helyes arány az e részt *rendesen lassu léptenként előhaladó szükség mértékében és a közjólét minden legcsekélyebb veszélyeztetése nélkül* beállhasson.

Tekintetbe véve, mikép hazánk népessége ahhoz képest, a mit annak földje táplálhatna, igen is gyérnek mondható, és mezőgazdáink a már művelésük alatti talajt sem képesek még tökéletesen használni; hogy népességünk élelmzési szükségéi az ország jelen tökéletlen művelési állapota mellett is kielégíthetők — első pillanatra úgy látszik, mintha a főntebbi kérdés nem a benső szükség érzetének lenne eredménye. De ha elismerjük is, hogy a jólét fokozásának vágya nem bir annyi jogosultsággal, mint az önfenntartás és a fenyegetett lét biztosításának öntudatos vagy ösztönszerű szándéka, úgy az első *fölsnek* nyilatkoztatni még sem bírjuk. — Sőt miután a történelem számos megható példában igen meggyőzőleg bizonyítja, hogy a léteszközök szaporítása a népesség mi nálunk annyira kívánatos szaporodására lényeges és majd nem csodaszerű befolyással van, úgy igen is elértnek tartjuk az időt, a léteszközök gyarapítását, azon akadályok elhárítása által is könnyíteni, melyek minálunk a talaj lehető legcélszerűbb használatának mai napig a *térfölosztás aránytalanságánál fogva* utjában állanak.

Magában értetik, hogy nem lehet szándékunk e térfölosztás erőszakos vagy rögtöni eszközését ajánlani és ismételjük, hogy egye-

dül *oly elvek elfogadását, oly törvényhozási intézkedéseket* ohajtunk, melyeknél fogva *e fölosztás a lassu léptenként előhaladó szükség mértékében önkényt és akadálytalanul beállhasson.*

Ez elvek fejtegetése fogja a jelen értekezés első részét képezni; másodikát pedig a legközelebbi törvényhozás azon egyéb teendői, melyeket mi erdészettünk fölvirágzása tekintetéből szintén első rendű fontosságúaknak hiszünk.

II.

Összes erdeink föntartásának indokairól.

Minálunk erdészek és nem erdészek, egyaránt elismerik, hogy mező- és erdőgazdák közt a tér — földművelésünk minden ágainak ok-szerű és összhangzatos fejlődhetésük tekintetéből *nincsen még* arányosan fölosztva. A tanult erdészek egy része nevezetesen azon hitben, mikép főnálló erdeinkből a holdak millióira rugó tért *lehet még* és idővel — *a nyilvánuló szükség mértékében* — *kellend is* a mezőgazda rendelkezésére bizoni; miglen sokan azt tartják, hogy jelenlegi összes erdeink törvényes kényszer útján való föntartása *égető* szükségseink közé tartozik, nevezetesen azért, mert:

1. Összes erdeink föntartása óvszer a hazánkat már oly gyakran sujtott és következményeiben oly szomorú aszályosság ellen;

2. mivel főnálló erdeink a jelen faszükség kielégítésére sem elegendők, miután a fafogyasztás annak termelését már is jelentékenyen *főtülmulja*. Ez állítások elsejének bővebben fejtegetésére már volt alkalmunk és addig a míg evvel nem fognak ellenkezőt bizonyító, valódi tudományos alapokra fektetett, több éven át rendszeresen eszközölt és elegendő számu összehasonlító észleletek eredményei szemben állani, addig mind azon *erdeink irtását, melyek az erdőgazdaság természetes határain kívül lévő talajon állanak, a klímára és nevezetesen az aszályosságra való tekintettel semmikép sem tartjuk veszélyesnek.*

Az erdőgazdaság természetes határain kívül pedig azon talaj áll, mely nem csak erdősitve hajthat jövedelmet és melynek termőképessége a rajta álló erdő kiirtása folytán sem nem veszélyeztetik, sem meg nem semmisül.

Ott ellenben, hol irtás folytán a talaj termőképessége megsemmisülne vagy veszélyeztetnék, az erdők feláldozását egyenesen a nemzeti jóllét ellen elkövetett súlyos — mert a legtöbb esetben helyrehozhatlan kárral járó bűnnek tekintjük.

Ezeknek törvényes kényszer útján való föntartása *mulhatlanul szükséges*, legyen bár azok irtása a klíma aszályosságára befolyással vagy nem. — Azt ugyan is a legdöntőbb közgazdasági ok — *a nemzeti vagyon tökéjének föntartása elutasíthatlanul követeli.*

Áttérünk immár a föltétlen erdőfontartás második indokának **hazánk fainségének** tárgyalására.

Hogy honunkban nem a fainség az, a mi aggasztani van hivatva a résen álló hazafit; hogy minálunk ellenkezőleg fa dolgában föltétlen túlbőség uralkodik, azt már volt alkalmunk csalhatatlan általános jelenségekből kimutatni *).

Emez állításunkat azonban számosan csak következőkép módosítva hiszik elfogadhatni: az országnak egyes vidékei, hegyes völgyes megyéi ugyan föltétlen erdőtúlbőségben szenvednek, de — a magyar alföldön nagy, sőt igen aggasztó fainség uralkodik, melynél fogva odavaló polgártársaink most szalmával, ganéjjal tüzelnek, végül pedig kivándorolni lesznek kénytelenek.

Közelítsük e vidékeket kő- és vasutak meg csatornák által egymáshoz; teremtsünk jó és olcsó közlekedést; lehetsük ekép a fa arányos fölosztását az országban és ki fog tűnni hogy vitatott fa-

*) Erd. Lap. 1865. — 1-ső füz. 13—17 l.

bőségünk csak képzelt volt és hogy faszükségeink tartós kielégítése szempontjából jelen erdeink csonkítlan föntartása csakugyan igen kívánatosnak látszik. A fatermés jelen fölöslege azután csak hamar erdőtlen rónáink felé fog fordulni, és az alföldi ember nem fog többé szalma- vagy nádtetőt készíteni, a ganéjt pedig inkább szántóföldjei trágyázására fordítandja, semhogy azt föltüzelné.

És ez okoskodásban sok van, mitől a valószínűséget el nem tagadhatni, míg a viszonyok legbensőbb mélyeibe hatolni — s így okot és okozatot megkülönböztetni nem iparkodunk.

Kísértsük meg ezt.

Tegyük először is, hogy erdeink egyenlő fölosztását valóságban és úgy létesíthetnők, hogy azok minden megyében a tér egyenlő százalékait foglalják el.

Az abból folyó állapotot könnyen elképzelhetjük, ha néhány oly megyeink illető viszonyait veszszük szemügyre, melyek az *országos erdősültség közel átlagával* vagy is közel 22.26% *erdővel* birnak.

Borsod- és Hevesmegyében, melyek elsejében a talaj 22.2%-át, másodikában 18.39%-át földik erdők — és a melyek *honunk erdőtlen rónáival határosak*; azokkal nem épen a legroszabb utakkal vannak összekötve — minden e részt kifejtett buzgalom mellett évi fatermelésüknek talán $\frac{1}{2}$ -án sem képesek túladni.

Pozsony megyének csak 20.82%-a erdő; közlekedési viszonyai a lehető legelőnyösebbek: jó kőutakkal, vaspályákkal és a Duna teherbíró hullámaival rendelkezik, mely utóbbi által az országos és birodalmi fafogyasztás legfőbb pontjaival áll közvetlen összeköttetésben. E kívül a faszegény Mosony megyével határos — de erdeinek évi fatermését ez sem képes értékesíteni.

Baranya térségeinek 21.85%-át, Tolnáénak 21.18%-át borítják erdők. E megyéket a Duna határolja és egyedül e közlekedési eszközeink leghatalmasbika és legolcsóbbika választja el magyarországtól *trágyával tüzelő* rónáitól; de valóban igen csalogódnék, a ki hinni, hogy e megyékben a fa fogyasztás az ebbeli termeléssel lépést

tartani képes. — Ha tehát azon megyékben, melyek az *országos erdőstűtség átlagánál* nem bírnak több erdővel, aránylag a legjobb közlekedési utakban bővelkednek és közvetlenül a faszegény alföldre támaszkodnak, mely előnyben az erdők egyenlő fölösztathatása esetében nem részesülnének — sem vagyunk képesek annyi fát értékesíteni, a mennyi ott mostani rendezetlen s a tökélyestől távol álló gazdaságunk mellett évenként megterem — ugy nem tudjuk elképzelni, hogyan fogjuk még azok fölöslegét is elfogyasztani, melyek a tér 23—49%-áig vannak erdőkkel borítva?

III.

Közlekedési eszközeink és a fa. A magyaralföld fainssége.

Igaz ugyan, hogy a közjólét igen magas fokát jelezné mi nálunk is, ha minden saját természetményeinket és azt, a mire más országokból szükségünk van, csekély erőköddéssel és költséggel hazánk bármí pontjára szállíthatnánk; abban czélszerűen feloszthatnánk.

De nem szabad felejténünk, hogy *nevezetesen a fára nézve* a közlekedés bármí előnyeinek is vannak, még pedig elég szűk határai.

A fa ugyan is — főleg a tűzifa, mely az összes ebbeli fogyasztás közel 90%-át képezi, azon áruk közé tartozik, melyeknél a súly és érték közötti arány a szállítást igen költségessé s így gyakran lehetlenné is teszi.

A távolság, melyre tüzi fát közönséges utakon előnnyel vinni lehet, a körülmények szerint ugyan igen különböző; de aligha csálódunk, ha állítjuk; mikép az rendszeren legfeljebb 3 mértföldet teszen és hogy a lehető legelőnyösebb viszonyok között 6—8 mértföld a tűzifának állati erővel való szállítása netovábbját képezi.

Az országutak tehát, bármí tökélyesek legyenek is, a tűzifa szállítására csak igen rövid távolságokban használhatók.

Kedvezőbbek e részt a vaspályák, bárha a szállítási föltételek a fára nézve azokon is oly mostohák, mikép azt nagy távolságra vinni rajtuk is lehetetlen.

Az osztrák birodalomban ugyan is a 3' mély, 6' széles és 6' magas öl keményfa szállításának ára

a) ló erőre alkalmazott vaspályán

10 mértföldnyire	7 ft. 45 kr.
20 " 	13 " 50 "

b) gőzerőre alkalmazott vaspályán

10 mértföldnyire	4 ft. 30 kr.
20 " 	8 " 25 "
30 " 	11 " 55 "
40 " 	15 " 10 "
50 " 	18 " 90 "

Ez árak alább szállása ugyan az erdőbirtokosok és a közjólét érdekében egyaránt remélhető, miután azok jelen magassága a dolog természetével homlok egyenest ellenkezik, mit a kőszén és a fa-szállítás árai közt létező aránytalanság világosan bizonyít.

Tüzértékben számítva ugyan is mai nap az osztrák birodalomban 4-er annyit fogyasztanak fában, mint kőszénben; a fa tehát közgazdaságunknak jelenleg kétségkívül jóval fontosabb tárgyat képezi, mint a kőszén.

Bizonyos tüztérték fában kifejezve továbbá másfél annyit nyom mint ugyanaz kőszénben; a fa tehát ennél fogva is inkább van oly közlekedési eszközökre utalva, melyeken súlyának hátrányos többlete kevésbé válik érezhetővé.

Hogy a vaspályák a fára több tekintettel legyenek mint a kőszénre, még azért is méltányos mert egyenlő tüztérték elállítására fában közel két annyiba kerül, mint kőszénben.

Végül egészben és nagyban véve a fa *használati értéke* is nagyobb, mint a kőszéné. Illető házi szükségéit a közönség aránytalanul jobban szereti e tüziszerek elsejével fűdözni és vannak iparágak, melyeknél a kőszén nem is alkalmazható.

Mindezekből pedig az következnek, hogy egyenlő tüztérték fában jutányosabb áron szállitassék mint kőszénben. A gyakorlatban

azonban megfordítva áll a dolog; mert az „Oesterreichische Monatschrift“ nyomán, melyből a föntebbi szállítási adatokat is vettük, 3—50 mértföldnyi távolságig a kőszén mázsájának átlagos szállítási ára 1.64 kr.
 a fáának pedig 1.12 „
 mértföldenként;

igy pedig a lágyfa ölének tüzértéke kőszénben 19 kr-ával
 fában pedig 36. 5 „
 szállittatik mértföldenként.

A fa legtermészetesebb mert legolcsóbb szállítása utja tehát a víz.

Ezt bővebben bizonyítgatni fölsnek tartom és csak a létező arány előtűntetése kedvéért hozom föl, hogy a keményfa ölének szállítási ára 50 mértföldre vasuton 18 ft. 90 kr.
 gőzhajón pedig 10 „ 50 „
 és — hogy kedvező viszonyok mellett 40 öl fát vagyis közel 1400 mázsát vizen három ember tova szállithat, míg e célra közönséges utainkon és igás lovaink átlagos minőségét tekintve — egy állatra 10 mázsá terhet számítva — 160 lóra és 80 emberre; a legjobb utak és erős lovak mellett pedig — egyre 20 mázsát számítva — 80 lóra és 40 emberre van szükségünk.

Alkalmazzuk ezekből a tanúságot alföldünk viszonyaira.

Arról, hogy oda akár keletről akár nyugot vagy éjszokról és délről nagyobb távolból országutakon szállítsunk fát, a föntebbiek szerint szó sem lehet.

Jó utak *ott e részt* legfeljebb arra szolgálhatnak, hogy a fát a forgalom főpontjairól az oda közel fekvő helységekbe szállithassuk.

De hogy az alföldnek mikor lesznek jól épült kő- vagy téglá utjai, az már oly kérdés, melyre a főnforgó nehézségek mellett hozzá szölli még csak megközelítőleg sem merünk.

Nézzük tehát a vaspályákat és a vízi utakat.

Ha honunk erdőben és fában legyszegényebb vidékét — alsó és felső Bácsmegyét, Torontált, Csongrádot, Békés-Csanádmegyét, Szabolcsot, a Jászkunságot, Pest és Szolnok megyét — szemügyre, és tekintetbe vesszük, hogy ez összefüggő terület déli határát a Duna képezi; annak *egész hosszában* hazánk két legtetemesb vízi útja a Duna és a Tisza vonul végig; hogy ide esik a Ferencz és Béga csatorna; ide szakadnak a Körös és a Maros vizei; e vidéket a Pest-, Szolnok-, Debreczen-, Jászböszörmény-, Nyiregyháza-, Namény- és Nyiregyháza-, Tokaj-, Miskolczi vaspálya; továbbá a Pest-, Czepléd, Nagy-Körös-, Kecskemét-, Félegyháza-, Szeged-, Nagy-Kikinda-, Temesvári-vasut; végül a Pest-, Szolnok-, Török-Sz.-Miklós-, Mezőberény-, Csaba-, Aradi-vaspálya hasítja — úgy valóban el kell ismernünk, hogy az Alföld-Fiumei vonal és a Tiszakörösi Csatorna kiépítése után hazánk e területében a fogalomra az áruk be és kivitelére, de nevezetesen a fának fölosztására nézve — a községi közlekedés javításán kívül — kevés kivánni való fog hátra maradni.

De Alföldünk legnépesebb és így legtöbb fát fogyasztani képes helységeinek nagy része *már is* vagy közvetlen a létező vasutvonalakban, a nevezett folyók és csatornák partján, vagy azokhoz igen közel fekszik. Az egész terület pedig keletről és nyugat, dél és éjszak felől igen erdődús megyékkel s nagyrészt még földgolyónk lakatlan ös állapotára emlékeztető rengetegekkel van — majdnem közvetlenül körülvéve.

És a fogyasztás e főbb helyein, nevezetesen a folyók és csatornák partjain, hová a fa most majdnem közvetlen a vágásból *úszik*, aligha foghatnak valaha a jövőben is olcsóbb fával tüzelhetni vagy építhetni mint jelenleg; — és ezt a vasutak körében fekvő helységek is csak azon arányban fogják tehetni, a melyben a vasuttársulatok árszabályzataikban a föntirt méltánytalanságokat majd valaha jóvá tenni hajlandók volnának vagy kényszerülnének.

Az tehát igaz, hogy az Alföld igen kevés fát fogyaszt és — hogy igen sok víz fog még lefolyni a Dunán a míg e viszony tetemesen jobbra fordulna; — de a ki e csekély fogyasztást a közle-

kedés gyarlóságának s a fa abból folyó aránytalanul nagy árainak tulajdonitáná egyedül, vagy csak lényeges részben is — az e tárgyban a helyes fölfogástól aligha nem távol esnek.

Bizonyítják ezt az Alföldön jelenleg uralkodó — korántsem elviselhetlen faárak is. Így, hogy e részt legalább egy példát említünk, Szegeden, hová a fát egyik tisztelt tudositónk szerint „Erdélyből, továbbá a Duna erdős vidékeiről, sőt még a Száváról és Drávaról is szállítják“ a jelenlegi faárak a városban lévő raktárakban a következők:

1 öl köris-bükk vagy cserhasáb	12—13 ft.
1 „ tölgyhasáb	9—10 „
1 „ füz- vagy nyárfahasáb	7—8 „
1 „ fenyőfahasáb	5—6 „

Mi tehát e jelenség főokait másban keressük.

Hiszszük ugyanis, hogy nagyszerű *fahiányban* igen — de *fa-szükség* vagy *inségben* az Alföld oly mértékben sem most nem szenved, sem egy hamar szenvedni nem fog, a mint azt sokan képzelik és a világgal elhitetni szeretnék.

Valamint *Anghának köszéntelepjei* — ép úgy vannak az *Alföldnek szalmakazalai*, *ballagkórója*, *kenderhulladékja*, melyek a tűzifa hiányát bőven pótolják; és van azon fölül nádja mely a zsin-delyt vagy ismét a cserépbén rejlő fát helyettesíti.

És szalmával meg trágyával nem azért tüzel, mert *a fa drága*, hanem egy részt, mivel a reá nehezedő viszonyoknál fogva szalmáját csakugyan nem képes egyébként értékesíteni, más részt pedig, mert azt tenni nem is igen tartja szükségesnek. — Az első esetre nézve csak a tagositlan községek határaiban — nagyrészt a közlegelőn túl és gyakran oly távol a lakhelyektől — szerteszét fekvő egyes birtok részecskék rendes trágyázásának nehézségeire bátor-kodom figyelmeztetni. — A másodikra nézve pedig felemlítjük, mi-kép az Alföldön egyébként igen mivel és értelmes uri embereket ismerek, kik még ma is azt vitatják, hogy ott a trágya valóságos *fényűzési cikknek* tekinthető, miután nincs ember és idő — e talaj

termőképességét kimeríteni képes. — És e hitben a népnek aligha nem legnagyobb része föltétlenül osztozik.

Miért venne tehát az Alföld fát — miért adna oly valamiért pénzt, a minek alkalmas pótszerével oly tetemes mennyiségben bir, hogy nem gondolnám, miszerint legyen példa reá, hogy ottani házánkfiai egyike — *ha volt mit ennie*, ezt tűziszter hiányában föletlen, sületlen és hideg szobában fölemészteni lett volna kénytelen.

És e pótszerek egyik részét — a *ballangkórót* és *kenderhulladékot* azt *soha sem* — másik részét pedig — a *szalmát*, még igen sok ideig nem fogja másként értékesíthetni, mint jelenleg.

Addig tehát, a mig rendezetlen birtok viszonyaink a józanabakat kényszeríteni fogják az oktanokkal egy uton járni — s a mig komoly irányu népnevelés folytán az alföld nem mond le azon rögeszméről, hogy talaja kincsbányáját kimeríteni sem ő, sem utódjai nem birják; — addig az sokkal több fát mint jelenleg fogyasztani nem fog; nincs is oka reá s így *észszerűen nem is fogyaszthat*.

Hogy pedig az ily átváltozás nem *egy* napi időbe vagy munkába kerül, azt könnyü belátni.

De másrészt a közmivelődés szülte nézetváltozás egyéb tekintetben is előbbre viendi az embereket; nevezetesen pedig oly irányban, minél fogva a hegyifa fogyasztása az Alföldön a mostaninál még akkor sem válnék sokkal tetemesebbé, ha az összes szalma oda jutna vissza, a hol azt learatták; vagy — ha az Alföld összes nádjából gyékényt tudnának készíteni.

A föntjelölt erdő-szegény területnek közel 11%-ja ugyan is terméketlen — s így nem csak semmi jövedelmet nem hajt, de talán még a klíma aszályosságának némi helyi tényezőjét is képezi.

Nincs kétség benne, miszerint a haladó közmivelődés maholnap létesíteni fogja e pusztta térségek beerdősítését; — legalább a mennyiben e sivatagok erdőtlensége nem *épen a fekvés és földalkat okozta klímának szükséges és csak mérhetlenül aránytalan áldozatokkal legyőzhető következése*.

Az Alföld is belátja majd, hogy jobb neki itthon természetett fával olcsóbban tüzelni, mint azt a távolabb hegyekből drága pénzben haza szállítani, a mellett pedig kétségbeejtő homok buczkáiból épen semmi hasznot sem huzni. És az Alföld e beerdősítendő része aligha fölössé nem fogja tenni a hegyi fafogyasztás azon többletét, melyre a közlekedés tökéletesedésénél és a mezők majdani trágyázásánál fogva számítani lehetne.

(Folytatása következik.)

E r d e i f a v á g o k.

Irtá K. Bedő Albert.

Ha történetesen egy csupán szépirodalmi lapokhoz szokott olvasó veszi e füzetkét kezébe, igen könnyen tehet ily forma kérdést: „Ugyan mi érdekest lehet az erdei favágókról írni?” — s lehet hogy igaza is van; de legyen elnéző csekélységünk irányában, ha mi azt hiszszük, hogy a zöld lombok közt susogó szellő, a méla bús holdvilágos est, a fülemile dala és a patak csörgése mellett, még a természet ez egyszerű romlatlan gyermekeiről is lehet pár szót szólni, sőt szakemberekre nézve szerény véleményünk szerint még tán érdekest is közölni.

Most tehát ha t. olvasóm figyelme már eddig kísért, haladjunk a cél felé.

Slavoniában, honnan e sorokat írom — az erdei favágások illetőleg irtások legnagyobb részét krajnai- és dalmát-lakosok végzik; ezek akkor midőn hazájukban a mezei munkálatok véget értek, tömegesen jönnek a katonai végvidékre és Slavoniába munkát keresendők; rendszeren 4 egész 10 személyből álló társaságokat alkotnak. Igen szorgalmas munkások, az erdőben egész elemükben érik magukat kivált ha az eléggé sűrű.

Többszöri megfordulások után jól ismerik a katonai végvidék